

Matěj Kopecký

/ 1775 - 1847 /

Jihočeský loutkář-buditel, legendární postava zakladatele českého loutkového divadla.

Narodil se 24. 2. 1775 v Libčanech u Nechanic jako syn „kejklíře“, vyučil se hodinářství a usadil se v Miroticích. Bojoval v napoleonských válkách a jako částečný invalida se potom živil pořádáním „mechanických kumštů s marionetami“ (tj. s loutkami). První doklad o takovémto vystoupení máme z r. 1797. Zemřel 3. 7. 1847 v Kolodějích nad Lužnicí.

Stal se zakladatelem rozvětveného loutkářského rodu, jehož členové se každoročně sjížděli u hrobu svého předka v Týně nad Vltavou. Především jejich zásluhou se také rozšířila tradice o zakladatelské a buditelské úloze Matěje Kopeckého a Týn nad Vltavou se stal později poutním místem všech českých loutkářů. O obecnou proslulost této postavy se přičinila rovněž edice *Komedie a hry Matěje Kopeckého dle sepsání syna jeho Václava* (1862, vyd. E. Just, H. Přerhof a J. R. Vilímek), i když bylo pozdějším bádáním zjištěno, že z 61 her zde tištěných více než polovina byla vlastně pořízena až vydavateli a nebyla dříve ani později na loutkových scénách provozována. Nermalou měrou se o legendární věhlas Matěje Kopeckého zasloužil svými populárními kresbami i mirotický rodák M. Aleš.

V době obrození nebývaly texty loutkových her obvykle zapisovány a jen některé z nich se dochovaly v pozdějších verzích. Byly to nejspíše texty nejpopulárnější, jež přešly postupně do repertoáru mnoha společností. Určit jejich autora a původní podobu je dnes již nemožné. Z větší části to byly buď svérázné lidové varianty tradičních mezinárodních látek (např. *Doktor Faust*; *Don Šajn*; *Herkules*) nebo loutkářské úpravy některých kusů pražského obrozenského divadla (zhruba z let 1786–1825), oblíbených vesměs pro svou kouzelnou, rytířskou, loupežnickou nebo exotickou romantiku (např. *Loupežníci na Chlumu*; *Turecké pomezí*; *Čarostřelec*). V žádné z těchto her nesměla přítom chybět komická postava Kašpárka, která byla českou loutkovou variantou harlekýnského typu.

Zvláštní pozornost si zasluhují dvě hry, jež se z tohoto odvozeného loutkářského repertoáru vymykají svou původností. První z nich je *Posvícení v Hudlicích* o knížeti Oldřichovi, který na lovu zabloudí, je zachráněn uhlířem Matějem a nepoznán musí s jeho rodinou prožít slavné hudlické posvícení; oplátkou pozve Oldřich Matěje do Prahy, dá se mu poznat a na jeho počest založí pražské posvícení. Druhým takovým kusem je operetka ze soudobého života *Pan Franc ze zámku*, líčící sázku nadutého rychtáře s chytrým zámeckým služebníkem, který v přestrojení za ponocného vyhraje rychtářovu dceru Dorotku; výsměch tu patří chlubitivému a hloupému

sedlákovi. Někteří badatelé se přiklánějí k názoru, že autorem obou těchto tradičních textů obrozenských loutkářů nebyl Matěj Kopecský, nýbrž jeho současník Prokop Konopásek, kantor z Olešné u Rakovníka.

Matěj Václav Kramerius

/ 1753 - 1808 /

Osvícenský novinář, překladatel a vydavatel knih pro lid, zakladatel proslulé České expedice.

Narodil se 12. 2. 1753 v Klatovech jako nejstarší syn krejčího a kostelníka. Studoval na klatovském jezuitském gymnáziu, od roku 1773 v Praze na filozofii; studia na právnické fakultě nedokončil. Osobním stykem s pražskými vlastenci byl získán pro osvícenské myšlenky, národně obrozenské snahy a lidově osvětovou činnost. Na přímluvu J. Dobrovského se stal knihovníkem u rytíře J. Neuberka, sběratele a vydavatele starých českých knih. V Neuberkově domě se scházeli pražští vzdělanci, naklonění josefínským reformám, zejména náboženské snášenlivosti, rozumovému uvědomování a povznášení prostého lidu. Kramerius se pokusil podle německé předlohy v *Knize Josefově* (1784) vyložit a mezi lidem zpopularizovat dějinný význam těchto reforem, jež odstraňujíce feudální přežitky, neoprávněné církevní výsady a ponižující nevolnictví, slibovaly snesitelnější život. Kniha Josefova nalezla vedle *Nových kalendářů tolerancí* (1787–98) „v lidu takovou milost, že v krátkém času po čtyřikrát k vytištění přišla a vždy v drahném počtu exemplářů“, jak tvrdí dobový posudek v novinách.

Po smrti J. Neuberka přijal Kramerius místo v Schönfeldově tiskárně, později se stal redaktorem *Schönfeldských cis. král. pražských novin*. Záhy se osamostatnil a od r. 1789 vydával v týdenních intervalech vlastní noviny, jejichž názvy se měnily, nejdéle se udržoval titul *Krameriusovy c. k. vlastenské noviny*. Zásady osvícenského josefinismu uplatňoval jak v komentářích k domácím a zahraničním událostem, tak i v zábavných a poučných přílohách k novinám (*Večerní shromáždění dobrovické obce*, 1801; *Pražský posel*, 1802–04; *Přítel lidu*, 1806–07). Je považován za zakladatele českého novinářství.

Na sklonku 18. století si Kramerius zřídil vlastní tiskárnu, nakladatelství a knihkupectví, tzv. Českou expedici, s promyšleně organizovaným úsilím o šíření dobrých knih mezi českým i slovenským čtenářstvem. V České expedici na Starém Městě, významném středisku buditelské a vzdělávací práce, se scházela vlastenecká literární a vědecká společnost (mj. J. Dobrovský, B. J. Dlabač, J. Nejedlý). Její život beletristicky zpodobil A. Jirásek v románu F. L. Věk.